

Rozhovor s Vlastou Jankovskou

Celoživotním vědeckým zájmem RNDr. Vlasty Jankovské, CSc., z Botanického ústavu AV ČR, v. v. i. (kde pracuje od r. 1963), se stal vývoj vegetace a rekonstrukce prostředí od poslední doby ledové. Využívá přitom řadu průkopnických přístupů – kromě pylové analýzy a rostlinných makrofosilií také zbytky řas ve fosilním záznamu, nebo pylovou analýzu v souvislosti s archeologickým a historickým výzkumem, jako např. využití pylu usazeného s prachem do knih v klášterních knihovnách. Systematicky vyhledávala a zpracovávala ložiska rostlinných zbytků z nejstarších období holocénu a posledního glaciálu, pro něž donedávna chyběly informace. Podstatně tak přispěla k pochopení rozdílného vývoje hercynského masivu a Západních Karpat, jako jedna z prvních zde předpověděla existenci glaciálních refugií. Pro správnou interpretaci svých výsledků studovala současnou vegetaci v oblasti arktického Ruska a předpověděla možnost nejbližší analogie jihosibiřských ekosystémů s prostředím posledního glaciálu střední Evropy. Její myšlenky jsou základem dnešních velkých vědeckých projektů. Díky neutuchající vášni k oboru napomohla po r. 1989 k znovuzapojení české kvartérní paleoekologie na poli mezinárodní vědy a přivedla k paleoekologii nemálo studentů. V r. 2014 obdržela čestnou oborovou medaili G. J. Mendela za zásluhy v biologických vědách (viz Živa 2014, 4: LXXXVI). Pro Živu napsala články o vývoji třeboňských rašelinišť a o kvartérní botanice a paleoekologii (1978, 3: 84–86; 1988, 1: 15–17).

Milá Vlasto, když jsem dostal nabídku udělat s Tebou rozhovor, začal jsem vzpomínat, kdy jsme se poprvé setkali? Počkej, na to si už nemohu vzpomenout.

Jako čerstvý magisterský student jsem byl v r. 1998 poslán na kurz palynologie na Jihočeskou univerzitu v Českých Budějovicích, který jsi vedla. Značnou chvíli jsem tam bloudil areálem, než jsem našel místnost, kde kurz probíhal. Zaklepal jsem a za dveřmi jsi stála Ty. Úplně přirozeně jsi mne posadila a nabídla mi svačinu na znovunabití sil po dlouhé cestě.

To jsi mne přivedl na první vzpomínku na Petra Pokorného (Pozn. redakce: Petr Pokorný je kvartérní paleoekolog v současné době působící v Centru pro teoretická studia Univerzity Karlovy v Praze a Akademie věd ČR). Vedla jsem podobný praktický kurz pro studenty tenkrát v Třeboni. Přišel Petr a já myslela, že je to jen další student, jenž se jakoby chce naučit pylovou analýzu, a pak u toho stejně nevydrží. Vydržel! Stejně jako Miloš Kaplan, který se neočekávaně také v Třeboni na kurzu objevil. Byl tehdy na civilní náhradní vojenské službě v Archeologickém ústavu Akademie věd. Jeho pozdější smrt byla tra-

gedií. Vidíš, a já jsem si doposud myslela, že jsme se poprvé setkali v Adršpašsko-teplických skalách.

Tam jsme byli společně o něco později. Vedla jsi přece mou diplomovou práci. Přijely jste tenkrát s kolegyní Natou Panovou z Ruska a Tys mi na místě popisovala, jak si mám představit mezolitickou krajinu a lovce, kteří vystupovali na vyvýšený terén, aby měli přehled o pohybu zvěře. Potom jste mi obě s Natou vysvětlovaly, jak je důležité pozorovat současnou krajinu zejména v subpolárních oblastech Ruska a Skandinávie pro pochopení vývoje naší krajiny v poslední době ledové.

Ano, a potom tam ještě za námi přijeli kolegové ze Švýcarska, prof. Brigitta Ammannová s technickým personálem a světoznámý odborník prof. Herbert Wright z USA, kteří vám ochotně pomáhali s odvrtním rašelinných profilů.

Nedávno jsi byla oceněna čestnou oborovou medailí Gregora Johanna Mendela, kterou uděluje Akademie věd ČR za celoživotní zásluhy v biologii.

Co pro Tebe znamená G. J. Mendel?

Mé první setkání s jeho dílem pochází z doby mých studií na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze, kde působil na katedře genetiky prof. Karel Hrubý. Tehdy se vyučoval hlavně lysenkismus, ale pan profesor byl na tu dobu odvážný a přednášel nám základy morgan-mendelovské genetiky. Dozvěděla jsem se tenkrát o známých pokusech s hrachem. Neměla jsem ani tušení, že to pro prof. Hrubého mohlo být nebezpečné. Byl

1 Expediční tábor na Polárním Uralu, Vlasta Jankovská uprostřed, Rusko (1997)
2 Odběr vzorků z palsy „Černá gorka“, niva řeky Pojpušina, Rusko (1993). Palsa je kryogenní útvar vyvýšený nad okolní terén činností a přítomností segregacího ledu v jeho jádru. Palsy bývají obvykle tvořeny rašelínou i jiným organickým sedimentem v zóně nesouvislého permafrostu.

to velmi slušný pán, který pak zahynul při nehodě autobusu z Brna do Prahy. V Brně máme samozřejmě Mendelovo náměstí s bývalým klášterem, kde G. J. Mendel jako mnich působil. Ještě počátkem 90. let v klášteře sídlil Geografický ústav Československé akademie věd. Později se na jedné polární sekci debatovalo o názvu naší české, budoucí antarktické základny a padlo i Mendelovo jméno. Byla jsem z toho hodně rozpačitá, protože pro mne byl G. J. Mendel především mnich věnující se genetice, tedy biologické disciplíně. Tak jsem to impulzivně komentovala slovy: „Proboha, vždyť tam zmrzne!“ Tehdy jsem, bohužel, nevěděla, že prováděl i meteorologická pozorování a byl všestranný.

Jaké byly Tvé začátky, co se týče pylové analýzy a paleoekologie? Tuším, že jsi studovala algologii na pražské Přírodovědecké fakultě UK.

Neměla jsem jako specializaci algologii (nauku o řasách), ale byla jsem studentkou tehdejší katedry nižších rostlin, kde jsem se chtěla věnovat ekologii jätrovek (oddělení *Marchantiophyta*). Na katedře v té době působili vynikající profesori, jako např. Bohuslav Fott, dále pak Karel Cejp, Zdeněk Černošský a František A. Novák (Pozn. redakce: viz Živa 2012, 4: LXVIII). U toho jsem dokonce dělala zkoušku z vyšších (dnes cévnatých) rostlin. B. Fott si mě patrně oblíbil a řekl mi, že budu dělat algologii. Já mu odpověděla, že jsem terénní člověk a nechci strávit celý život u mikroskopu [smích]. On mi vymyslel téma na Červeném blatě na Třeboňsku, kde jsem měla zkoumat subfossilní objekty. Vedle mečů, kterých v rašelinném sedimentu bylo poskrovnu, jsem tedy hledala i řasy. Zkoušeli jsme s asistentem Tomášem Kalinou různé nové metodiky na separaci rozsvitek z rašeliny. To se nám ovšem nepodařilo, jen jsme zničili digestoř a strašným chemickým pachem vypudili pracovníky celého poschodí. Abych potom mohla vůbec něco z odebraných profilů získat, sama jsem se začala učit rostlinné makrozbytky. Poté mi prof. Fott domluvil konzultaci u Vlasty Vodičkové-Kneblové na tehdejším Ústředním geologickém ústavu s cílem získat vědomosti o pylové analýze. Ze začátku mne vedla, ale nakonec jsem se většinu

věcí naučila sama. Moje diplomová práce byla tedy založená na pylové a makrozbytkové analýze profilu Červené blato, určila jsem i několik druhů řas, všechny z rodu *Pediastrum*. Práci jsem psala na malém kufříkovém psacím stroji.

Tak ji psali i někteří v době, kdy jsem studoval já!

Slyšela jsem od některých „mladých“, že ti „blbci“ (my staří) psali jenom na stroji, četli starou německou literaturu a pylové diagramy kreslili na milimetrový papír.

Jaké bylo na fakultě povědomí o předchozí německé paleoekologické škole, existovaly tam nějaké kontakty?

V době, kdy jsem studovala, působil na fakultě ještě „polyhistor“ Vladimír Skalický, a měl mimo jiné na starosti knihovnu. V ní bylo uloženo velké množství německé literatury, o které jsem zprvu neměla ponětí, že jde o pozůstatek německé univerzity. Kvůli získávání místa pro novou literaturu ji musel Vladimír vyřazovat. Začala jsem studovat to, co mě zajímalo a co v knihovně zůstalo. Bylo toho hodně, a právě od pracovníků bývalé německé univerzity. Pak jsem se vrhla také na polskou literaturu. Měla jsem kontakty v Institutu botaniky v Krakově, kde byl hlavní postavou – a to velmi mohutnou – prof. Władysław Szafer a řada vynikajících odborníků, mých pozdějších dobrých přátel. Poté, co jsem dokončila studium a získala aspiranturu na Botanickém ústavu ČSAV, jsem byla poslána na pracoviště do Brna k Elišce Rybníčkové. Zde jsem již zakotvila k mému neštěstí se suchým a teplým klimatem, tedy s jinou vegetací, než jsou mé oblíbené vlhké jehličnaté lesy s mechem, hříby a dalšími záležitostmi. Jak mi kolegyně Denisa Blažková kdysi řekla, byla jsem v minulém životě sobem a patřím do tundry.

Jaký máš vztah ke Karlu Rudolphovi, slavnému představiteli palynologie a paleobotaniky obecně na pražské německé univerzitě? Slyšel jsem, že jsi dokonce objevila jeho hrob v Krušných horách?

Nebyl to přímo hrob Karla Rudolpha. Jednou mě archeoložka Eva Černá z Mostu,

3 V údolí řeky Sob s Natou Panovou (vlevo) z Ruské akademie věd v Jekaterinburgu. Polární Ural (1994)

4 Vlasta Jankovská při paleobotanickém výzkumu na poloostrově Kola (2005)

5 Titovka, lesotundra na Kolském poloostrově (2005). Snímky z archivu V. Jankovské, pokud není uvedeno jinak

studující sklárny v Krušných horách, vzala do míst zaniklých vesnic na temeni Krušných hor, kde jsem na zarostlém starém hřbitově našla několik náhrobků rodiny Rudolphovy. Karl Rudolph se totiž narodil v Teplicích a jeho osobnost mi byla dost blízká, ačkoli byl na rozdíl ode mně silný kuřák. Zemřel těsně před druhou světovou válkou. Měla jsem tu možnost mluvit o něm s jeho posledním žákem Hansem Schmeidlem, rodákem z Mikulova. Byl nadšeným botanikem, který v 30. letech pracoval v Krušných horách jako rašelinař i paleobotanik. Bohužel skončil jako všichni ostatní jeho vrstevníci na frontě, kde jich mnoho padlo a zbylé po válce odsunuli do Německa. Také jsem si psala s dalším Rudolphovým žákem Hubertem Losertem, a to díky jeho manželce. Losert již tehdy trpěl Parkinsonovou chorobou. Vyměňovali jsme si informace o Komořanském jezeře, kde jsme oba pracovali. Všichni žáci K. Rudolpha byli na svou dobu špičkoví vědci, velmi precizní, v podstatě zakladatelé dnešní evropské paleoekologie.

Další významná paleoekologická centra v Evropě, která jsem mohla tehdy navštívit, byla v polském Krakově a v rumunské Kluži. Karl Rudolph se narodil přesně o 80 let dříve než já, to je další věc, která mne s ním spojuje. Nakonec ho našli mrtvého na jeho pracovišti v Benátské ulici v Praze.

S Hansem Schmeidlem jsem si psala ještě v 80. letech. Popisovala jsem mu, jak jsem navštívila jezero Van v Turecku, a on mi odpověděl, že tam byl jako student a sesbíral spoustu herbářových položek, a zda můžu zjistit, jestli jsou k nalezení. Nakonec Jiří Hadinec z herbářových sbírek jednu jeho položku skutečně našel a pan doktor Schmeidl měl velkou radost.

Děti H. Schmeidla ho prý vzaly počátkem 90. let do Mikulova, čehož nakonec

litoval, když viděl jejich úplně zdevastovaný dům. To se mu stalo již podruhé, protože po návratu z války se všechna jeho cenná literatura, kterou tak vášnivě sbíral, válela zničená a probodaná na zemi v bahně. Když pak přijel i do Prahy, vyprávěl, že se cítil jako doma, protože se zde od války vůbec nic nezměnilo.

Když jsi působila v Botanickém ústavu ČSAV před r. 1989, téměř jsi nemohla cestovat.

Hlavně si vzpomínám, že se v r. 1971 konala palynologická konference v Novosibirsku, kam jsem velmi chtěla jet, ovšem cesta mi byla již na „nižší úrovni“ zamítnuta. Tenkrát se to ve mně poprvé zlomilo. Podruhé se něco podobného událo po revoluci, o tom bych ale raději nemluvila. Znovu jsem ztratila iluze, že jsou na svých místech správné osoby. Pokud bych vyjela v r. 1971 na konferenci do Ruska, navázala bych tam kontakty, byla jsem zdravá, plná energie poznávat, měla bych již tenkrát možnosti, které jsem bohužel naplno získala až po r. 1989.

Z té hrozné bídy mne vytáhla prof. Galina Andrejevna Jelina z Petrozavodsku. Přijela na návštěvu našeho ústavu, ale ke mně se tehdy obvykle nikdo nedostal. Kdosi jí řekl, že mám také nějaké „kamery“ (ona byla nadšená sběratelka minerálů a hornin), tak se chtěla s mnou setkat. Řekla jsem jí, jak moc toužím poznat sever jako glaciální analogii. Pamatuji si, že v naší vesnické dvoutřídce visela na zdi mapa Evropy a já jsem se stále dívala na zeleně zbarvený Kolský poloostrov, kde na jeho jižním okraji bylo Bílé moře a na severu Barentsova moře. Byl to pro mne naprosto nesplnitelný sen. Dostat se tam, říkala jsem si, a vidět tundru! Galina mne ujistila, že se v tomto směru postará, a napřesrok si mě vyžádala na návštěvu u ní v Petrozavodsku. Poprvé jsem viděla jejich fantastická severská rašeliniště. Stále jsem ale mluvila o tundře. Galina jako nadšenkyňe porozuměla. Nakonec se příští rok povedlo vše zorganizovat a my jsme vyrazily na poloostrov Kola. Byla jsem nadšená. Viděla jsem původní horskou lišejníkovou tundru, kde díky absenci sobů, zdecimovaných lovmem, zůstaly nádherné lišejníkové porosty. Poté jsme se dostaly až k Murmansk do téměř zonální tundry.

V kterém roce to bylo?

Myslím, že v r. 1988, ale už si přesně ne vzpomínám. Do pravé zonální tundry jsem se dostala v r. 1996, pamatuji si to kvůli narození mého vnuka. Díky jednomu báňskému inženýrovi jsem dostala možnost proniknout do skutečné a jedinečné zonální tundry. Vzal terénní vozidlo, dvě láhve vodky a jeli jsme až k vojenské základně u Barentsova moře. Mimo tundrovou vegetaci, kryogenní formy na pevnině a další poznatky jsem mohla pozorovat i život v mořském prostředí. Hodně na mne zapůsobilo také setkání s vojáky. Byli velice mladí, vlastně děti. Jejich ubytování v „hangáru“ na kovových postelích se vzorně složenými tenkými modrými dekami bylo víc než spartánské. Představovala jsem si, jak by to přežili naši branci. Bylo zřejmé, že strava neodpovídá tamním náročným přírodním podmínkám. Byli hubení

a jejich chrup prozrazoval mnohé. A my jsme jim udělali besedu, co můžou jíst, aby neměli kurděje. Galina doporučovala žvýkat listy z břízy. Já pak měla říkat, jak to vypadá u nás s vojskem. Vyprávěla jsem o mých synech, jak jeden získal modrou knížku (průkaz o neschopnosti k vojenské činné službě – měl modrou barvu) a druhý šel raději na dva roky na náhradní civilní službu. Mladá studentka Galiny do mne štouchala – o tom nemluv! Klukům se však rozzářily oči, že to k nim také dojde. Často na ně vzpomínám, zda se dostali ke svým blízkým v pořádku. Právě se válčilo v Čečensku a každá posádka musela poslat určitý počet vojáků na Kavkaz.

Díky těmto cestám ses stala takovou českou objevitelkou a propagátorkou Sibíře. Vracela ses tam pak každý rok?

Byla jsem několikrát na poloostrově Kola. V r. 1988 jsem měla to štěstí účastnit se jako náhradník expedice na Špicberky, kde jsem viděla skutečnou arktickou tundru, bohužel už jsem se tam víckrát nedostala. V témže roce jsem se také zúčastnila konference v Tbilisi a seznámila se tam s Natou Panovou. Pro mne pak vznikla možnost výměnného pobytu u ní v Jekaterinburgu. Jely jsme spolu na jižní Ural, viděly několik jezerních a rašeliništních lokalit a šplhaly po „golicích“, rozlehlých křemencových sutích ve vrcholových partiích. Já jí však stále vykládala o severu, jak je tundra nádherná. Nata věděla o výzkumné stanici v Labytnangách (v chantyjštině jméno znamená 7 modřínů) na polárním kruhu na břehu Obu a začaly jsme tedy řešit, jak se tam dostaneme. Díky mě čteb- bě knihy Od pramenů k oceánu (autorů Otakara Štěrby a Jaromíra Štětiny, Panorama, Praha 1986), kde popisovali splavování řeky Ob, mě nad mapou Sibíře napadlo, že bychom mohly využít parník. Z Jekaterinburgu jsme jely asi 26 hodin vlakem do Priobje. Když jsme vystoupily na konečné stanici, nikde nic, nikde nikdo, jen bažiny, mraky komárů, odstavené vagony se dřevem, beznadějí! Jestli sem někdo dojel, zmizel v tajze. Zjistily jsme, že jsme na břehu ramena Obu a potřebujeme na dru-

hou stranu. Čekala tam ještě jedna paní a ujistila nás, že dříve nebo později musí připlout nějaký rybář a převzít nás. Po 8 hodinách čekání se tak stalo. Vysadil nás u vysokého břehu Obu na druhé straně a my zjistily, že máme zase štěstí, protože tam skutečně jednou za týden jezdí parník a připluje již druhý den. Přeplněným parníkem jsme se pak dostaly do Salechardu a usídlily se v jednoduchých poměrech u tamních archeologů. Bylo to na pontonu v „bočce“ – taková velká roura, kde je vše základní pro přežití v extrémních poměrech. Další rok však do pontonu vrazil opilý kapitán a nyní je včetně vybavení na dně řek Poluj/Ob. Ze Salechardu jsme pokračovaly do Labytnang na oficiální stacionář, kde jsme nocovaly v jednoduchých podmínkách v dřevěném baráku. Odtud jsme podnikaly podle možnosti velice různorodého transportu – od „vezdčehodu“ (pásově vozidlo podobné tanku bezlafety, které je schopno překonávat téměř všechny terénní překážky – vodní toky, rašeliniště, neschůdnou severní tajgu a tundru apod.) až po „vachtovku“ (oranžový autobus na vysokých kolech, který přepravuje osoby ve složitém terénu tundry a lesotundry na jejich exponovaná pracoviště) – výpady na Polární Ural, na poloostrov Jamal i jinam. Zpět jsme se vrátily vlakem do Moskvy.

Další rok jsme si s Natou řekly, že cestu zopakujeme, ale jen pokud Nata zařídí kajutu na parníku. Dorazily jsme tentokrát do Tobolska, který leží u řeky Irtyš. Na parník tam čekaly stovky lidí. Když přistál, hlásili, že nikoho nepřijímají, že je plno. Já jsem se ale tak lehce nevzdala, protlačila se k hlídajícímu námořníkovi a ukázala mu fotky kuchaře z minulých plavby. On se rozzářil a řekl: „Vy jste ta žurnalistka, co s námi plula minulý rok!“ Já na to, že jsme si rezervovaly kajutu a oni nikoho nepřijímají. On ale, že kajuta pro nás samozřejmě je! Pluli jsme tedy nejprve po Irtyši – klidné řece s prudkými břehy proezávajícími rašeliniště. Jen jsem čekala, kdy z nich vypadne mamut. U Chanty-Mansijska jsme vpluly do Obu.

Na Polární Ural jsem jela ještě několikrát, ale už pouze vlakem z Moskvy a zpět. Jedna cesta trvá 56 hodin a ubíhá od jihu k severu. Projížděla jsem jižní, střední a severní tajgu, potom lesotundru a zonální tundru republiky Komi. Potom vlak odbočil před Vorkutou na východ a objevila se horská tundra Polárního Uralu. Vegetace evropské smrkové lesotundry v nižších polohách se změnila na modřínovou lesotundru a bylo možno pozorovat činnost permafrostu a formy, které vytvořil.

Nedávno na poloostrově Jamal objevili letci velký útvar ve formě kráteru. Zatím se odborníci dohadují, jak vznikl. Já si myslím, že příčinou jeho vzniku je tání permafrostu kryogenního útvaru palsy (viz obr. 2) nebo pinga (vysoké vyvýšení kryogenního původu se zmrzlým jádrem intruzivního ledu, tvořené minerálním materiálem v zóně trvalého permafrostu, čteně se vyskytují např. v Jakutsku; pozn. redakce: viz také seriál o tundře a boreálních lesích v Živě 2007, 1–4) a „kráter“ tedy představuje buď „post-palsu“, nebo „post-pinga“. Celý Jamal vyplňují oválná jezera, která jistě vznikla stejně, nebo podobně, ovšem určitě ne dopadem meteoritu.

Jsem přesvědčena, že se tento „kráter“ vytvořil táním permafrostu. Tyto kryogenní útvary – pingo a palsa – se rusky nazývají bugor pučenija. Oteplení klimatu se zde projevuje velmi výrazně, permafrost taje, léta jsou horká a v zimě již není třeba nosit čepice z polárních lišek. Ty visí v předsíních obydlí a žerou je takové nezničitelné „vši“. Mně doma sežraly sobí pantofle od pastevců sobů z Lovozera na Kolském poloostrově.

Když zmiňuješ Jamal, dívám se tady na Tvůj poster s výsledky pylové analýzy na transektu poloostrovem.

Naskytlá se mi neopakovatelná možnost dostat se díky známé z Jamalgazpromu, u níž jsem přespávala, do vrtulníku mířícího k plynovým vrtům na Jamalu. Posádka samozřejmě nevěděla, kdo jsem. Když postupně na tomto transektu přistávali, vydávali proviant i stavební materiál a vystupovali „vachtovčíci“, odebírala jsem vzorky na pylovou analýzu. Mezitím jsem v několika vteřinách udělala i vegetační snímek. Všichni si mysleli, že jsem z Moskvy a odebíráám vzorky na stanovení radioaktivity. Novaja zemlja je totiž nedaleko. Takto jsem s nimi absolvovala 500 km směrem na sever po naleziště plynu Bovaněnkovo a Charasavi a zpět. Až sem má být vybudována železnice, po které chtějí přepravovat zkapalněný plyn do Evropy. Stavba je nepředstavitelně náročná. Díky ní a plynu se však na Jamalu provádí rozsáhlý vědecký výzkum, placený těžebními společnostmi. Ty rovněž bohatě financují obyvatele celé této rozlehlé oblasti. O výhodách, které zde mají, se nám ani nesní!

Myslím, že jednou z hlavních hypotéz, které jsi přinesla do české botaniky, je analogie vegetace na Sibíři s naší glaciální flórou a vegetací.

Vždy, když jsem přejížděla hranici Evropy a Asie, bylo zajímavé, že se v evropské části téměř nikdy nenacházel modřín. Jakmile se přešel Ural, hned se masově objevil. Trochu víc jižněji než na Polárním Uralu končí areál borovice lesní (sosny) a borovice limby. V části zonální tundry Jamalů roste jako poslední „vyšší“ dřevina olše zelená. Jedinou dřevinou stromového vzrůstu je v jižnější části Jamalů a potom severněji kolem subarktických řek statečný modřín. Když jsem zpracovávala profily pozdního glaciálu u nás, velmi mi to sedělo na situaci, co jsem viděla na Sibíři. Zároveň, jak jsem pozorovala modřínové porosty, uvědomila jsem si, že produkují málo pylu. Vždy dominoval pyl olše a borovice. Studovala jsem i porosty břízy trpasličí a zjistila, že také produkují méně pylu, který se špatně šíří. Navíc řeka má všude oteplující a zvlhčující vliv podporující růst stromů. V největších extrémech dokáže žít jen keřovitá olše zelená, tedy kromě nízké břízy trpasličí a nízkých keříků vršovcovitých. To vše znamenalo důležitá zjištění pro interpretaci mých dat. Podobně to funguje na jižní Sibíři, kde lesy přecházejí do suchých stepí. Jedině modřín je schopný přežít kontinentální klima.

Co sama považuješ za svůj největší přínos pro vědu?

O tom jsem nikdy takhle nepřemýšlela. Možná, že jsem se začala věnovat subfossilním řasám, díky panu prof. Fottovi, který mi myšlenku fosilních řas vsugeroval a já jsem na to nezapomněla. Když jsem pak nacházela v takovém množství *Pediastrum* v Komořanském jezeře, začala jsem spolupracovat s naším nejlepším algologem, prof. Jiřím Komárkem. Připravili jsme spolu nakonec monografii o rodu *Pediastrum* a jeho paleoekologii. Jiří Komárek udělal na této monografii ohromný kus fundované práce a byl mým nejspolehlivějším spoluautorem. Dnes jde o asi naši nejpoužívanější publikaci, okamžitě se rozprodala. Je to ale první vlaštovka a vše se bude jistě upřesňovat.

S ostatními věcmi se na mě řada odborníků „vykašlala“, např. se subfossilními želvuškami jsem se stále obracela do všech koutů světa, do Polska, do Prahy, na kolegu do Innsbrucku. Zaslala jsem jim balíky fotografií, které mi nikdy nevrátili, natož, aby mi odpověděli. Problém s mou prací o želvuškách je, že se zřejmě ztratily mé poslední fotografie, kvůli špatné spolupráci s mnoha spoluautory. V kapitalistické zemi jsem byla poprvé, když mi bylo 50. Když se v r. 1989 v Československu konala mezinárodní exkurze, pozvali mne prof. Roel Janssen, Pim van der Knaap a Jacqueline van Leeuwenová do Utrechtu zpracovávat profily ze Špicberku. Nyní však zjišťuji, že ani spolupráce s víceméně spolehlivými „západními“ kolegy není bez potíží. Všichni, hlavně snad u nás, jsou uštvaní, zaneprázdnění, snaží se hromadit impakt faktory a navýšit H-index. Není klid na vlastní práci, stále se „úřaduje“. Jestli mám v klidu umřít, tak budu ráda, že jsem několik z vás dokázala nadchnout, abyste zůstali u palynologie.

Jak se rozvíjí vaše brněnská skupina v Botanickém ústavu Akademie věd?

Vidíš nějaké následovníky?

Je zde několik nadějných mladých palynologů, kteří pracují na řadě projektů. Já jsem se díky nim vrátila k mému starému profilu Šafárka z vrcholného glaciálu na Slovensku. Mladí kolegové tam odebrali zbytky dalšího sedimentu, který nyní právě zpracováváme. Když člověk dělá jeden profil, je mu vše jasné, ale jakmile začne zpracovávat více profilů i ze stejné lokali-

6 Předseda Akademie věd ČR prof. Jiří Drahoš vyznamenal Vlastu Jankovskou čestnou oborovou medailí G. J. Mendela za zásluhy v biologických vědách. Praha, budova AV ČR na Národní třídě (červenec 2014). Foto S. Kyselová, Akademický bulletin AV ČR

ty, dostává se různé pochybnosti, protože se i v poblíž uložených profilech najde v pylových spektrech řada odlišností. Ty je třeba vysvětlit např. úzce lokálními vegetačními odlišnostmi apod. Tím, jak člověk stárne a je zkušenější, vidí více a více problémů. Říkám, že se pravdě jen blížíme, a často mám strach, že všechno bylo trochu jinak. Každá generace, a to ve všech oborech, přispěje svým kamínkem do mozaiky našich znalostí.

V čem si myslíš, že tkví budoucí význam paleoekologie a kam bude obor směřovat?

V současnosti je oblíbená např. paleogenetika, která pomáhá zjistit, kudy migrovaly různé taxony. Platí to zejména pro naše hlavní dřeviny. Já jsem měla i spoustu fosilního materiálu, šišek smrku a modřínu, které jsem poskytla na genetické analýzy. Ty ale musí provést skutečný odborník. Takové věci já už nebudu dělat, protože tomu nerozumím. Když jsem začínala s diplomovou prací, museli jsme udělat rešerši veškeré existující literatury z oboru, který jsme studovali. Mladá generace tu záplavu odborní literatury a informací pochopitelně není schopna sledovat.

Teď vychází řádově víc prací.

Přesně tak, a všechno se už vůbec nedá ani vyhledat, natož přečíst! Dnes se vědci hodně specializují a každý se zaměřuje jen na malou část oboru. Je škoda, že skoro není takových polyhistorů, jako je např. nedostizitelný Vojen Ložek. Vždy jsem říkala archeologům, jak my palynologové děláme všechno od Olduvajské rokle až po středověk, novověk i recent, zatímco oni se specializují na určité omezené období. Nakonec jsme dopadli jako oni.

Vlasto, přeji Ti ještě hodně plodných let na poli české i mezinárodní kvartérní paleoekologie a také pevné zdraví! Děkuji i za redakci Živy za rozhovor.